

PAWEŁ MOTEK

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

**KSZTAŁCENIE NA KIERUNKU
GOSPODARKA PRZESTRZENNA
W UNIWERSYTECIE IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU**

Abstract: Education in the Field of *Spatial Economy* at Adam Mickiewicz University in Poznań. Adam Mickiewicz University in Poznań was one of the first two higher schools in Poland which offered their students courses in *Spatial Economy* (the other was the Wrocław Polytechnic). The many years of experience collected since the first enrolment in this field at AMU in 1991 allow the staff of the Institute of Socio-Economic Geography and Spatial Economy to offer students ever new *Spatial Economy* specialities and raise the quality of the teaching process by adjusting it to the challenges and needs of the modern economy and society. In the academic year 2012/2013, there are 1st-degree licentiate and engineering studies as well as 2nd-degree master's studies conducted in this field.

This article presents the most essential changes that have taken place in *Spatial Economy* education at AMU as a result of the introduction of the National Qualifications Framework demanded by the Bologna Process. It focuses on the levels and modes of study, changes in the number of students, structure of field-related educational effects, and curricula.

Key words: Curriculum, educational effects, *Spatial Economy*, studies.

Wstęp

Zachodzące w Polsce przemiany ustrojowe i społeczno-gospodarcze przełomu lat 80. i 90. XX w., w tym przywrócenie samorządu terytorialnego na szczeblu gminy, dały impuls do powstania nowych kierunków studiów na polskich uczelniach wyższych, w tym również gospodarki przestrzennej. Inicjatorami kształcenia na tym kierunku w Polsce byli: prof. dr hab. Jerzy Parysek (Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej

UAM w Poznaniu) oraz prof. dr hab. Tadeusz Zipser (Katedra Planowania Przestrzennego Politechniki Wrocławskiej). W 1991 r. na Wydziale Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM w Poznaniu rozpoczęto kształcenie na kierunku *Planowanie przestrzenne i gospodarka lokalna* (później *Gospodarka Przestrzenna*). Parysek i Rogacki [1996, s. 82-83] wymieniają m.in. następujące czynniki mające wpływ na uruchomienie w ramach struktur UAM w Poznaniu tego kierunku nauczania o wyraźnie praktycznym nastawieniu: 1) konieczność szerszego potraktowania problematyki badawczej i edukacyjnej geografii społeczno-ekonomicznej przez jej otwarcie na potrzeby nowej rzeczywistości m.in. tworzącego się samorządu terytorialnego i gospodarki rynkowej, 2) potrzeba wykształcenia kadr odpowiedzialnych za rozwój lokalny i planowanie przestrzenne oraz 3) otwartość władz uniwersyteckich na inicjatywy związane z poszerzaniem oferty dydaktycznej. Pierwsi absolwenci *Gospodarki Przestrzennej* opuścili mury Uniwersytetu w roku akademickim 1995/1996.

Wieloletnie doświadczenia, zdobywane od 1991 r., pozwalają pracownikom Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej na stałe poszerzanie oferty dydaktycznej o nowe specjalności, a także podnoszenie jakości procesu dydaktycznego, dostosowując go do wyzwań i potrzeb współczesnej gospodarki i społeczeństwa. W ciągu dwudziestu lat funkcjonowania gospodarki przestrzennej w UAM wielokrotnie modyfikowano programy studiów, uwzględniając wymagane prawnie, opinie przedstawicieli innych dyscyplin naukowych, samorządowców, urbanistów a także studentów [por. Rogacki 2006]. Wykształcono ok. 1000 specjalistów z zakresu gospodarki przestrzennej [Parysek 2012]. Powoływano nowe specjalności np. *Rozwój i rewitalizacja miast oraz obszarów wiejskich* w Collegium Polonicum w Słubicach (od 1999 r.), *Rozwój regionalny* [patrz Churski 2010], od 2008 r. kształcono studentów w ośrodku zamiejscowym w Kościanie, rozszerzano współpracę międzynarodową, zarówno w zakresie wymiany studentów (program Erasmus), kadry dydaktycznej, jak i przez tworzenie wspólnych kierunków studiów np. z Uniwersytetem Europejskim Viadrina we Frankfurcie nad Odrą – *Ochrona europejskich dóbr kultury*. Obok studiów licencjackich w UAM w Poznaniu studenci *Gospodarki Przestrzennej* kształceni są na 7-semestralnych studiach inżynierskich I stopnia.

Obecnie wprowadzane zmiany w kształceniu na kierunku *Gospodarka Przestrzenna* w UAM w Poznaniu wymuszane są w największym stopniu przez dostosowanie m.in. programów studiów do wymagań ram kwalifikacyjnych Procesu Bolońskiego.

Celem opracowania jest przedstawienie najistotniejszych zmian, jakie zaszły w kształceniu na kierunku *Gospodarka Przestrzenna* w UAM wynikających z obowiązku wprowadzenia ram kwalifikacyjnych Procesu Bolońskiego. Skupiono się przede wszystkim na scharakteryzowaniu poziomów oraz trybów studiów, zmian liczby studentów, struktury obszarowych efektów kształcenia oraz programów studiów.

1. Poziomy i tryby studiów

Studia na kierunku *Gospodarka Przestrzenna* w UAM w Poznaniu prowadzone są na poziomie studiów I stopnia – studia licencjackie i inżynierskie oraz studiów II stopnia – studia magisterskie (ryc. 1). Studia te dostępne są zarówno w trybie studiów stacjonarnych, jak i niestacjonarnych.

W roku akademickim 2012/2013 studia licencjackie I stopnia na kierunku *Gospodarka Przestrzenna* (profil ogólnoakademicki) prowadzone są w:

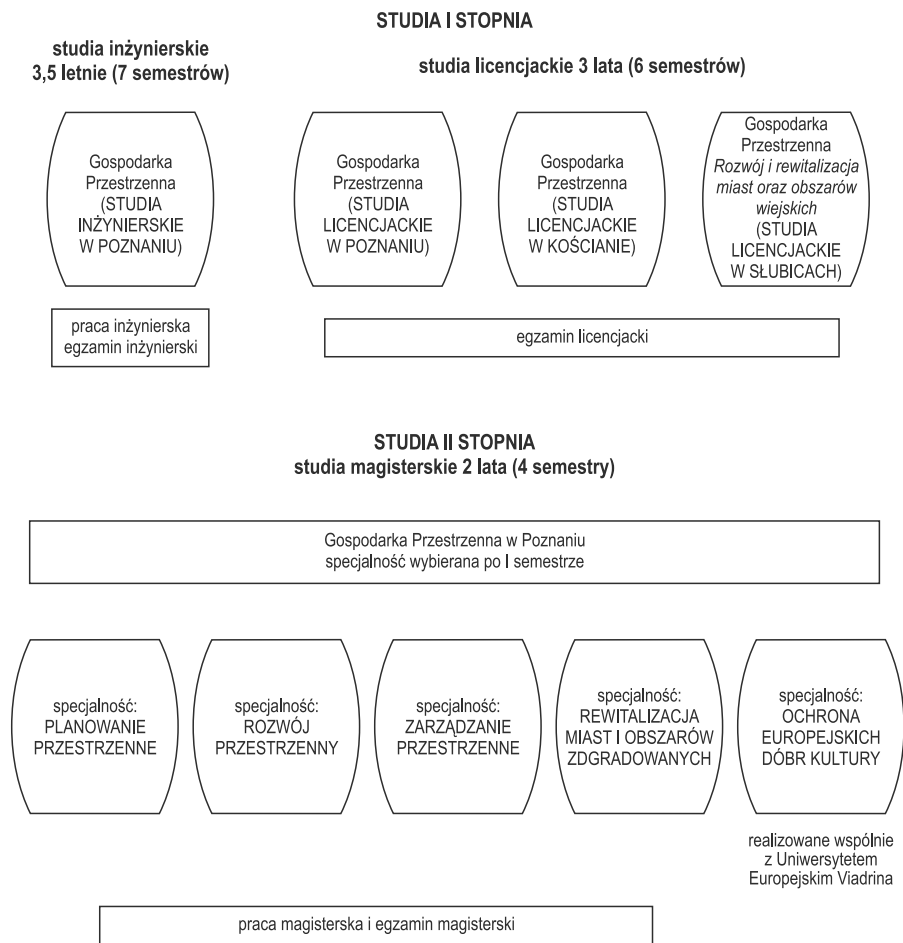
- 1) Poznaniu (tryb stacjonarny i niestacjonarny),
- 2) Collegium Polonicum w Słubicach (specjalność: *Rozwój i rewitalizacja miast oraz obszarów wiejskich*, tryb stacjonarny) oraz
- 3) ośrodka zamiejscowym UAM w Kościanie (tryb stacjonarny).

Zmniejszająca się liczba osób w Polsce w wieku 19-24 lata (2005 r. – 3,3 mln, 2011 r. – 2,8 mln) wpływa na liczbę studentów w polskich uczelniach wyższych, a także powoduje konieczność zamykania lub łączenia szkół wyższych, likwidacji ośrodków zamiejscowych, czy też zamykania kierunków studiów. Problem zmniejszającej się liczby studentów zaznaczył się również na kierunku *Gospodarka Przestrzenna*, na studiach realizowanych w Collegium Polonicum w Słubicach oraz ośrodku zamiejscowym w Kościanie (szerzej rozdz. 2). W rezultacie w obu tych ośrodkach, na rok akademicki 2013/2014 nie będzie prowadzony nabór nowych studentów.

Od 2011 r. obok studiów licencjackich w UAM w Poznaniu studenci *Gospodarki Przestrzennej* kształceni są na 7-semestralnych studiach inżynierskich I stopnia w trybie stacjonarnym oraz niestacjonarnym. Są to studia o profilu praktycznym, prowadzące do uzyskania tytułu inżyniera. Istotne podkreślenia jest to, że to właśnie studia na kierunku *Gospodarka Przestrzenna* były pierwszymi studiami inżynierskimi realizowanymi w UAM w Poznaniu.

Po ukończeniu studiów I stopnia, absolwenci *Gospodarki Przestrzennej* mogą kontynuować kształcenie w UAM na studiach magisterskich II stopnia (profil ogólnoakademicki), w trybie stacjonarnym albo niestacjonarnym. Po pierwszym semestrze studiów następuje wybór jednej z czterech nastę-

pujących specjalności: *Planowanie przestrzenne, Zarządzanie przestrzenne, Rozwój regionalny oraz Rewitalizacja miast i obszarów zdegradowanych*. Ponadto, od roku akademickiego 2013/2014 dostępna będzie piąta specjalność, realizowana wspólnie z Uniwersytetem Europejskim Viadrina we Frankfurcie nad Odrą – *Ochrona europejskich dóbr kultury*. Studenci, którzy wybiorą tę specjalność będą odbywali zajęcia zarówno w Poznaniu, jak i w Uniwersytecie Europejskim Viadrina.

Ryc. 1. Poziomy studiów na kierunku *Gospodarka Przestrzenna* w UAM w Poznaniu

Źródło: Opracowanie własne.

2. Zmiany liczby studentów w latach 2005-2012

Studia na kierunku *Gospodarka Przestrzenna* w UAM w Poznaniu cieszą się dużą popularnością wśród absolwentów szkół średnich. W 2012 r. studiowało na tym kierunku w trybie stacjonarnym ponad 650 osób (tab. 1). W stosunku do 2005 r. liczba ta podwoiła się. Rok 2006 był ostatnim, w którym odbył się nabór na jednolite studia magisterskie, a 5 lat później zakończono ten tryb kształcenia. W tych latach liczba studentów przyjmowanych każdego roku, jak i ogólna liczba studentów *Gospodarki Przestrzennej* niewiele się zmieniały. Corocznie przyjmowano ok. 60 studentów, a ogółem na 5-letnich studiach było ich 300. Istotne zmiany zaczęły następować od 2007 r., a więc od chwili wprowadzenia podziału na studia I i II stopnia. Zwiększyła się liczba studentów przyjmowanych na I rok studiów licencjackich oraz I rok studiów magisterskich powodując, że w 2010 r. w UAM w Poznaniu studiowało 435 osób na kierunku *Gospodarka Przestrzenna*. Kolejna zmiana wiązała się z uruchomieniem od 2011 r. studiów inżynierskich. W tym roku na studia inżynierskie przyjęto 101 osób, a w kolejnym już 112. Wpłynęło to jednak na spadek liczby osób przyjętych na studia licencjackie. Ta tendencja w najbliższych latach zapewne się utrzyma z powodu preferowania m.in. przez pracodawców wykształcenia praktycznego inżynierskiego, a nie ogólnoakademickiego. Szybko postępujący

Tabela 1

Zmiany liczby studentów na kierunku *Gospodarka Przestrzenna* w UAM w Poznaniu w latach 2005-2012 (studia stacjonarne)

Rok	Studia jednolite magisterskie					Studia licencjackie			Studia inżynierskie		Studia magisterskie		Liczba studentów ogółem
	I	II	III	IV	V	I	II	III	I	II	I	II	
2005	60	70	69	61	64	-	-	-	-	-	-	-	324
2006	69	61	69	65	52	-	-	-	-	-	-	-	316
2007	-	69	59	70	54	71	-	-	-	-	-	-	323
2008	-	-	63	59	64	75	65	-	-	-	-	-	326
2009	-	-	-	66	61	95	65	69	-	-	-	-	356
2010	-	-	-	-	63	115	82	59	-	-	116	-	435
2011	-	-	-	-	-	72	74	79	101	-	129	99	554
2012	-	-	-	-	-	61	51	76	112	78	153	122	653

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z dziekanatu Wydziału Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM (tab. 1-3).

spadek liczby studentów na studiach licencjackich (w 2010 r. przyjęto 115 osób, a w 2012 – 61) może w najbliższych latach doprowadzić do rezygnacji z kształcenia w trybie licencjackim i skupienia się na studiach inżynierskich. Niepokojące jest również to, że znaczna część studentów przyjętych na I rok studiów licencjackich i inżynierskich nie podejmuje kształcenia w kolejnych latach (np. w 2010 r. na studia licencjackie przyjęto 115 osób, a ukończyło 76, w 2011 r. studia inżynierskie rozpoczęło 101 osób, a na II roku było już 78). Powodów takiego stanu rzeczy jest wiele, ale wydaje się, że najważniejszym z nich jest przyjęty w Polsce w ostatnich latach sposób rekrutacji. Kandydaci rejestrują się na wiele kierunków studiów i na kilka z nich są przyjmowani w różnych uczelniach, a później decydują się na wybór jednego z kierunków.

W latach 2010-2012 znacznie wzrosła liczba studentów na II stopniu studiów. Wiele uczelni wyższych, w tym prywatnych, nie ma możliwości kształcenia na studiach magisterskich na *Gospodarce Przestrzennej*, co powoduje duże zainteresowanie tym kierunkiem w UAM.

Jak już wcześniej wspomniano studia na kierunku *Gospodarka Przestrzenna* w Collegium Polonicum w Słubicach oraz w ośrodku zamiejscowym w Kościanie nie będą kontynuowane ze względu na zmniejszającą się liczbę studentów (tab. 2). Atrakcyjny program studiów, kładący nacisk na zagadnienia rewitalizacji, doświadczona kadra powodowały, że absolwenci szkół średnich chętnie podejmowali studia w CP w Słubicach. W latach 2005-2007 liczba

Tabela 2

Zmiany liczby studentów na kierunku *Gospodarka Przestrzenna* w CP w Słubicach i Kościanie w latach 2005-2012 (studia stacjonarne)

Rok	Studia jednolite magisterskie i licencjackie – Słubice						Studia licencjackie – Kościan			
	I	II	III	IV	V	liczba studentów ogółem	I	II	III	liczba studentów ogółem
2005	30	34	43	41	39	187	-	-	-	-
2006	36	30	34	43	41	184	-	-	-	-
2007	55	23	30	34	43	185	-	-	-	-
2008	52	35	23	30	34	174	41	-	-	41
2009	41	39	33	22	29	164	63	22	-	85
2010	26	40	38	-	20	124	46	42	16	104
2011	18	20	38	-	-	76	18	33	28	79
2012	0	13	18	-	-	31		11	31	42

Tabela 3

Zmiany liczby studentów na kierunku *Gospodarka Przestrzenna* w UAM w Poznaniu w latach 2010-2012 (studia niestacjonarne)

Rok	Studia								Liczba studentów ogółem
	licencjackie			inżynierskie		uzupełniające inżynierskie	magisterskie		
	I	II	III	I	II		I	II	
2010	42	29	33	–	–	–	111		215
2011	17	37	56	30	–	95	76	62	373
2012	12	17	41	29	28	103	78	85	393

studentów w tym ośrodku wynosiła ok. 190. Odejście od jednolitych studiów magisterskich i pozostawienie wyłącznie możliwości kształcenia w ramach studiów licencjackich I stopnia oraz uwarunkowania demograficzne wpłynęły na znaczny spadek liczby studentów. W rezultacie na początku 2013 r. Rada Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM w Poznaniu podjęła uchwałę o rezygnacji z naboru na *Gospodarkę Przestrzenną* w Collegium Polonicum w Słubicach na rok akademicki 2013/2014.

Również w ośrodku zamiejscowym w Kościanie nie przewiduje się naboru na rok akademicki 2013/2014. Do 2010 r. liczba studentów w tym ośrodku wzrastała. Jednak w kolejnych latach liczba osób studiujących była coraz mniejsza.

Analizując liczbę studentów gospodarki przestrzennej w UAM w Poznaniu w trybie niestacjonarnym należy zauważyć dwie odmienne tendencje (tab. 3). Po pierwsze, wyraźnie zmniejsza się liczba studentów na studiach I stopnia. Dotyczyło to głównie studiów licencjackich. Podobnie jak w przypadku studiów stacjonarnych, od 2011 r. absolwenci szkół średnich chętniej wybierają studia inżynierskie niż licencjackie. Druga tendencja dotyczy studiów magisterskich. Studia II stopnia na kierunku *Gospodarka Przestrzenna* w UAM cieszą się dużą popularnością wśród absolwentów studiów I stopnia, a liczba studentów w ostatnich latach utrzymuje się na podobnym poziomie. W 2012 r. w trybie niestacjonarnym studiowało ok. 160 osób.

3. Efekty kształcenia

Zgodnie z *Ustawą z 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym* (t.j. Dz.U. z 2012 r. poz. 572) efektami kształcenia są zasoby wiedzy, umiejętności

i kompetencji społecznych uzyskanych w procesie kształcenia przez osobę uczącą się. Dla każdego kierunku oraz poziomu studiów takie efekty uchwalają właściwe senaty uczelni wyższych.

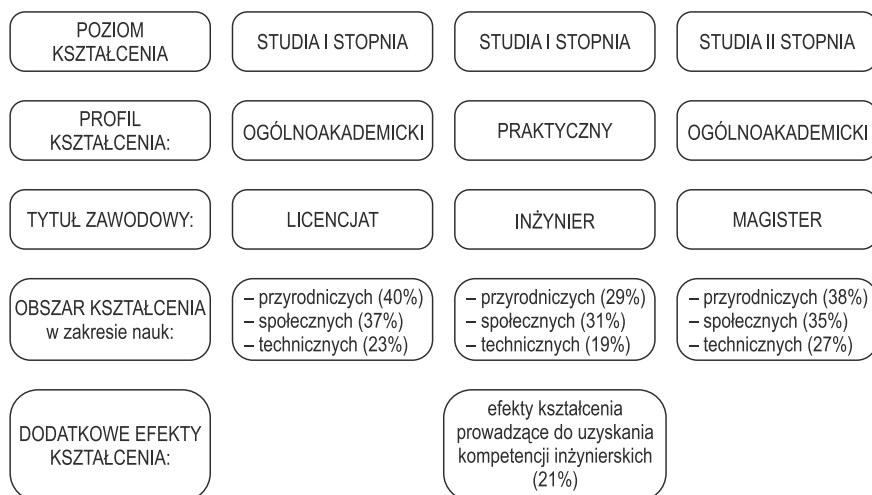
Efekty kształcenia dla kierunku *Gospodarka Przestrzenna* Senat UAM w Poznaniu uchwalił 25.06.2012 r. (uchwała 339/2011/2012). Określa ona zasoby wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych, jakie student *Gospodarki Przestrzennej* na studiach I stopnia licencjackich i inżynierskich oraz II stopnia magisterskich nabywa w trakcie procesu kształcenia. Specyfiką kierunku *Gospodarka Przestrzenna* jest m.in. jego wieloobszarowość, co jest podkreślane w dokumentach programowych oraz pracach Unii Uczelni na Rzecz Rozwoju Kierunku Studiów *Gospodarka Przestrzenna*.

Kierunek *Gospodarka Przestrzenna* w UAM łączy trzy następujące obszary wiedzy: nauk przyrodniczych, nauk społecznych oraz nauk technicznych (ryc. 2). Pozwala to studentom na nabywanie m.in. wiedzy oraz umiejętności z takich dyscyplin naukowych, jak: geografia, ekonomia, socjologia, prawo, informatyka, ochrona środowiska, architektura i urbanistyka.

Na studiach licencjackich I stopnia podobny, ok. 40% udział mają efekty z obszarów nauk przyrodniczych i społecznych, przy 20% udziale nauk technicznych. Studenci nabywają przede wszystkim wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne z zakresu:

- teoretycznych podstaw gospodarki przestrzennej,
- przyrodniczych uwarunkowań gospodarki przestrzennej,
- metod analizowania zjawisk społeczno-gospodarczych,
- zasad planowania przestrzennego i projektowania urbanistycznego,
- wpływu procesów społecznych, gospodarczych i kulturowych na gospodarkę przestrzenną,
- interpretowania, rozumienia oraz analizowania zjawisk przyrodniczych i społecznych w odniesieniu do planowania przestrzennego,
- przygotowywania opracowań planistycznych z wykorzystaniem narzędzi informatycznych.

Na studiach I stopnia inżynierskich podstawowe znaczenie mają efekty kształcenia prowadzące do uzyskania kompetencji inżynierskich oraz z zakresu nauk technicznych, co wyróżnia ten tryb studiów od studiów licencjackich. Stanowią one w sumie 40% efektów kształcenia. Z kolei efekty z zakresu nauk przyrodniczych stanowią 29% ogółu efektów, a z nauk społecznych 31%. Taka struktura obszarowych efektów kształcenia powoduje, że absolwenci studiów inżynierskich nabywają wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne przede wszystkim z zakresu:

Ryc. 2. Obszarowe efekty kształcenia na kierunku *Gospodarka Przestrzenna* w UAM w Poznaniu

- teoretycznych podstaw planowania przestrzennego i projektowania urbanistycznego;
- standardów i norm technicznych związanych z projektowaniem urbanistycznym;
- metod, technik i narzędzi stosowanych przy rozwiązywaniu prostych zadań inżynierskich dotyczących planowania przestrzennego;
- funkcjonowania i utrzymania systemów transportowych oraz systemów infrastruktury technicznej;
- przygotowania opracowań planistycznych z wykorzystaniem narzędzi informatycznych;
- podejmowania prób samodzielnego rozwiązywania zadań inżynierskich w ramach prac projektowych.

Na studiach magisterskich II stopnia na kierunku *Gospodarka Przestrzenna* w UAM w Poznaniu udział efektów z poszczególnych obszarów kształcenia jest podobny. Efekty zaliczone do nauk przyrodniczych stanowią 38% ogółu efektów kształcenia, nauk społecznych 35% oraz nauk technicznych 27%. Absolwenci tych studiów nabywają wiedzę, umiejętności i kompetencje z zakresu:

- teorii i koncepcji stosowanych w gospodarce przestrzennej;
- zasad funkcjonowania instytucji społecznych i ich wpływu na gospodarkę przestrzenną;

- metod analizy i modelowania zjawisk społecznych i przyrodniczych;
- metod, technik i narzędzi stosowanych przy rozwiązywaniu złożonych zadań z zakresu planowania regionalnego;
- znajomości procedur i dokumentów planistycznych oraz zasad planowania na różnych poziomach;
- formułowania i rozwiązywania problemów badawczych.

Na poszczególnych specjalnościach studiów II stopnia, wybrane zagadnienia są poszerzane, dzięki czemu studenci uzyskują dodatkową wiedzę i umiejętności z danej dziedziny np. studenci planowania przestrzennego w szerszym zakresie poznają dokumenty i procedury planistyczne, a studenci rozwoju regionalnego dokumenty i procedury związane z pozyskiwaniem środków z Unii Europejskiej.

4. Programy studiów

Programy studiów na kierunku *Gospodarka Przestrzenna* w UAM w Poznaniu zostały dostosowane do wymogów KRK np. co najmniej 30% punktów ECTS studenci uzyskują z przedmiotów do wyboru. Zostały one opracowane przez pracowników naukowo-dydaktycznych Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej przy współpracy m.in. urbanistów, samorządowców oraz studentów. Łączna liczba godzin zajęć na poszczególnych stopniach studiów wynosi:

- 1) studia licencjackie I stopnia – 2268 godzin na studiach stacjonarnych i 1196 godzin na studiach niestacjonarnych;
- 2) studia inżynierskie I stopnia – 2433 godziny na studiach stacjonarnych i 1316 godzin na studiach niestacjonarnych;
- 3) studia magisterskie II stopnia – 902 godziny na studiach stacjonarnych i 470 godzin na studiach niestacjonarnych.

Programy poszczególnych poziomów i trybów studiów nawiązują do specyfiki gospodarki przestrzennej i obejmują przedmioty (moduły) z wielu dyscyplin naukowych (tab. 4). Na studiach licencjackich, inżynierskich oraz magisterskich można wyróżnić 5 zasadniczych grup przedmiotowych [por. Parysek, Rogacki 1996]: 1) przyrodnicze uwarunkowania gospodarki przestrzennej, 2) ekonomiczne, społeczne i kulturowe uwarunkowania gospodarki przestrzennej, 3) ustrojowe i instytucjonalne podstawy gospodarki przestrzennej, 4) metody oraz techniki informatyczne wykorzystywane w gospodarce przestrzennej, 5) zasady i metody tworzenia opracowań urbanistyczno-architektonicznych. Dodatkowo na studiach inżynierskich można wyróżnić blok

Tabela 4

Moduły kształcenia z zakresu nauk podstawowych
na kierunku *Gospodarka Przestrzenna* w UAM w Poznaniu

Studia licencjackie	Studia inżynierskie	Studia magisterskie
I rok		
<ul style="list-style-type: none"> – Podstawy gospodarki przestrzennej – Przyrodnicze uwarunkowania gospodarki przestrzennej – Kartografia społeczno-ekonomiczna i planistyczna – Matematyka – Socjologia – Metodyka pracy naukowej i ochrona własności intelektualnej – Prawoznawstwo – Język obcy – Geografia ekonomiczna – Statystyka – Podstawy urbanistyki i architektury – Demografia – Ćwiczenia terenowe: społeczno-ekonomiczne podstawy gospodarki przestrzennej – Ćwiczenia terenowe: przyrodnicze podstawy gospodarki przestrzennej 	<ul style="list-style-type: none"> – Podstawy gospodarki przestrzennej – Przyrodnicze uwarunkowania gospodarki przestrzennej – Kartografia społeczno-ekonomiczna i planistyczna – Matematyka – Socjologia – Metodyka pracy naukowej i ochrona własności intelektualnej – Prawoznawstwo – Język obcy – Geografia ekonomiczna – Statystyka – Podstawy urbanistyki i architektury – Rysunek techniczny i planistyczny – Fizyka – Ćwiczenia terenowe: społeczno-ekonomiczne podstawy gospodarki przestrzennej – Ćwiczenia terenowe: przyrodnicze podstawy gospodarki przestrzennej 	<ul style="list-style-type: none"> – Metodologia gospodarki przestrzennej – Podstawy organizacji i zarządzania – Marketing terytorialny – Zarządzanie jednostką terytorialną – Polityka regionalna Polski i UE – Techniki legislacyjne w procedurach planistycznych – Planowanie rozwoju miast – Samorząd terytorialny w Europie – Język obcy – Modele w gospodarce przestrzennej – Gospodarka przestrzenna w krajach UE – Podstawy prawa administracyjnego – Planowanie rozwoju obszarów wiejskich – Seminarium magisterskie – Laboratorium magisterskie
II rok		
<ul style="list-style-type: none"> – Mikroekonomia – Projektowanie urbanistyczne – Samorząd terytorialny w Polsce – Gospodarka lokalna – Systemy informacji geograficznej 	<ul style="list-style-type: none"> – Mikroekonomia – Projektowanie urbanistyczne – Samorząd terytorialny w Polsce – Gospodarka lokalna – Systemy informacji geograficznej – Projektowanie komputerowe – Język obcy 	<ul style="list-style-type: none"> – Pracownia projektowa – plan zagospodarowania przestrzennego województwa – Gospodarka komunalna – Inżynieria środowiskowa i komunalna

Studia licencjackie	Studia inżynierskie	Studia magisterskie
II rok		
<ul style="list-style-type: none"> – Projektowanie komputerowe – Język obcy – Makroekonomia – Społeczno-kulturowe uwarunkowania gospodarki przestrzennej – Gospodarka finansowa samorządu terytorialnego – Metody analizy przestrzennej – Ćwiczenia terenowe: zagospodarowanie przestrzenne miast i gmin – Praktyka zawodowa 	<ul style="list-style-type: none"> – Makroekonomia – Społeczno-kulturowe uwarunkowania gospodarki przestrzennej – Grafika inżynierska – Ćwiczenia terenowe: zagospodarowanie przestrzenne miast i gmin – Praktyka zawodowa 	<ul style="list-style-type: none"> – Procesy globalizacji – Architektura Polski – Seminarium magisterskie – Laboratorium magisterskie
III rok		
<ul style="list-style-type: none"> – Planowanie przestrzenne – Gospodarka nieruchomościami – Prawne uwarunkowania gospodarki przestrzennej – Region, regionalizacja, rozwój regionalny – Seminarium dyplomowe – Ekonomia i rozwój miast – Zagospodarowanie przestrzenne Polski – Rozwój obszarów wiejskich – Język obcy 	<ul style="list-style-type: none"> – Planowanie przestrzenne – Gospodarka nieruchomościami – Prawne uwarunkowania gospodarki przestrzennej – Planowanie infrastruktury technicznej – Ekonomia i rozwój miast – Planowanie i projektowanie terenów zieleni – Transport w gospodarce przestrzennej – Język obcy 	
IV rok		
	<ul style="list-style-type: none"> – Regionalne planowanie przestrzenne – Budownictwo – Seminarium dyplomowe 	

Źródło: Opracowanie własne (tab. 4, 5).

Tabela 5

Moduły kształcenia realizowane na specjalnościach
na studiach magisterskich na kierunku *Gospodarka Przestrzenna*
w UAM w Poznaniu

Specjalność	Moduł kształcenia
Planowanie przestrzenne	Planowanie przestrzenne II Ćwiczenia terenowe: inwestycje zagospodarowania przestrzennego Przestrzeń publiczna Urbanistyka współczesna Rozwój zrównoważony Gospodarka nieruchomościami II Zasady ekologicznego wykorzystania przestrzeni
Zarządzanie przestrzenne	Instrumenty zarządzania przestrzennego Ekonomia przestrzenna Ćwiczenia terenowe: wykorzystanie instrumentów zarządzania przestrzennego Gospodarka nieruchomościami II Zasady ekologicznego wykorzystania przestrzeni Zarządzanie obszarami metropolitalnymi Modelowanie procesów przestrzennych Społeczeństwo a gospodarka
Rozwój regionalny	Źródła finansowania rozwoju regionalnego Techniki tworzenia programów rozwoju regionalnego Realizacja programów rozwoju regionalnego Ćwiczenia terenowe: planowanie, realizacja i monitoring polityki spójności albo wyjazd do Brukseli Rozwój zrównoważony Monitoring programów rozwoju regionalnego Zarządzanie obszarami metropolitalnymi Społeczeństwo a gospodarka
Rewitalizacja miast i obszarów zdegradowanych	Rewitalizacja zespołów staromiejskich i historycznych układów urbanistycznych Projektowanie procesów rewitalizacji Ćwiczenia terenowe: rewitalizacja obszarów zdegradowanych Rewitalizacja terenów przemysłowych i pokomunikacyjnych Rozwój zrównoważony Rewitalizacja terenów powojсковych i magazynowo-składowych Społeczeństwo a gospodarka

Ochrona europejskich dóbr kultury	Zarządzanie projektami Prawne aspekty ochrony zabytków Historia i teoria ochrony dóbr kultury Zadania i obszary działania ochrony zabytków Ochrona zabytków zabudowy miejskiej
-----------------------------------	--

zajęć związanych z uzyskaniem przez studentów tytułu inżyniera (m.in. fizyka, budownictwo, grafika inżynierska).

Obok przedmiotów obowiązkowych, programy studiów przewidują moduły do wyboru, na których studenci mogą rozwijać swoje zainteresowania w zakresie gospodarki przestrzennej. Na studiach I stopnia studenci mogą wybrać m.in. następujące przedmioty: podstawy projektowania urbanistycznego, technologie informacyjne i grafikę wektorową, systemy osadnicze, fizjografię planistyczną, teledetekcję, zagospodarowanie turystyczne, ekonometrię, kształtowanie i ochronę środowiska, rewitalizację miast czy też partycypację społeczną w planowaniu przestrzennym.

Natomiast na studiach magisterskich studenci decydują się na wybór jednej z dostępnych specjalności. Na każdej z nich oferowane są zajęcia rozwijające wiedzę, umiejętności oraz kompetencje społeczne z wybranych zagadnień gospodarki przestrzennej (tab. 5).

Podsumowanie

W ciągu minionego dwudziestolecia kształcenie na kierunku *Gospodarka Przestrzenna* w UAM w Poznaniu podlegało częstym zmianom. Wiele z nich, idących we właściwym kierunku, było inicjowanych przez pracowników naukowo-dydaktycznych Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej, studentów, urbanistów, architektów, pracowników jednostek samorządów terytorialnych, ekonomistów i prawników. Polegały one na uruchamianiu nowych specjalności, otwieraniu ośrodków zamiejscowych, dostosowywaniu programów studiów do wyzwań i potrzeb współczesnej gospodarki, społeczeństwa oraz samorządów terytorialnych. Wynikały one również z częstych nowelizacji przepisów prawnych dotyczących kształcenia w ramach szkolnictwa wyższego. Przykładowo zrezygnowano ze standardów kształcenia na poszczególnych kierunkach na rzecz samodzielności uczelni w tworzeniu programów studiów. Trwa wprowadzanie w myśl Procesu Bolońskiego Krajowych Ram Kwalifikacji, które zdaniem

wielu pracowników uczelni wyższych, zamiast przyczyniać się do podnoszenia jakości kształcenia, wprowadzają dodatkowe i niepotrzebne obowiązki o charakterze biurokratycznym, np. bardzo obszerne i niezrozumiałe zarówno dla wykładowców, jak i studentów nowe sylabusy.

Do najważniejszych wyzwań i problemów związanych z kształceniem na kierunku *Gospodarka Przestrzenna* w UAM w Poznaniu można zaliczyć:

- 1) Zmniejszającą się w Polsce liczbę osób w wieku 19-24 lata, co będzie wpływało na spadek liczby studentów, głównie w ośrodkach zamieszko- wych oraz na studiach niestacjonarnych.
- 2) Konkurowanie o studentów między kierunkiem licencjackim a kierun- kiem inżynierskim. Można postawić pytanie, czy w perspektywie kilku najbliższych lat nie pozostaną tylko studia inżynierskie?
- 3) Kontynuowanie wprowadzania Krajowych Ram Kwalifikacji na *Gospo- darce Przestrzennej*, w tym m.in. określenie metod weryfikacji osiągnięcia efektów kształcenia przez studentów, głównie w odniesieniu do umiejęt- ności i kompetencji społecznych.
- 4) Przedstawienie w sposób zrozumiały istoty i sensu m.in. wprowadzania efektów kształcenia oraz zasad tworzenia sylabusów wójtom, burmi- strzom, prezydentom miast, osobom zatrudnionym w urzędach marszał- kowskich, przedsiębiorcom, urbanistom, którzy prowadzą wiele zajęć na *Gospodarce Przestrzennej* w UAM.

Literatura

- Churski P., 2010, *Kształcenie na specjalności rozwój regionalny w ramach kierun- ku Gospodarka Przestrzenna – doświadczenia UAM w Poznaniu*. Biuletyn KPZK PAN, z. 244, Warszawa.
- Parysek J. J., 2012, *Działalność dydaktyczna w latach 1919-2010 – Gospodarka Prze- strzenna*, [w:] *Dzieje Nauk Geograficznych i Geologicznych na Uniwersyte- cie w Poznaniu*, M. Marciniak et al. (red.). Wyd. Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Poznań.
- Parysek J. J., Rogacki H., 1996, *Kształcenie w zakresie gospodarki przestrzennej w Uniwersytecie im. A. Mickiewicza w Poznaniu*. Biuletyn KPZK PAN, z. 172, Warszawa.
- Rogacki H., 2006, *Gospodarka przestrzenna – edukacyjne doświadczenia Uniwery- tetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*. Biuletyn KPZK PAN, z. 224. War- szawa.

TADEUSZ KUDŁACZ
BERNADETTA ZAWILIŃSKA

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

KSZTAŁCENIE NA KIERUNKU GOSPODARKA PRZESTRZENNA W UNIWERSYTETACH EKONOMICZNYCH

Abstract: Education on Spatial Economy at Economic Universities. The article undertakes the chosen issues of educational programs concerned with *Spatial Economy*, as a specialization in economic universities in Poland. The attention is turned to the necessity of establishing in each university a set of standardization core knowledge and abilities. Next, we discuss the main similarities and differences in the educational program characterized in the specialization of Polish economic universities. Some recommendations are presented at the end of this elaboration.

Key words: Economic universities, field of study, learning outcomes, *Spatial Economy*.

Wprowadzenie

Kierunek studiów *Gospodarka Przestrzenna* został uruchomiony w latach 90. ubiegłego stulecia z inicjatywy przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych związanych zawodowo z uczelniami o zróżnicowanych profilach. Utworzenie kierunku było odpowiedzią na wzrastające zapotrzebowanie na specjalistów przygotowanych do kształtowania rozwoju społeczno-gospodarczego jednostek terytorialnych, w tym planowania przestrzennego i programowania rozwoju regionalnego oraz kreowania współpracy międzynarodowej miast i regionów [Szymła 2010, s. 167-171].

W toczącej się dyskusji na temat edukacji kadr dla *Gospodarki Przestrzennej* wielokrotnie wskazywano na interdyscyplinarność kierunku, który łączy wiedzę z wielu dziedzin, dopuszczając istnienie różnorodnych specjalności, dostosowanych do potencjału kadrowego poszczególnych typów w uczelni [Gaczek 2006, s. 81-93; Zipser 2006, s. 8-15].

Wielodyscyplinowy charakter kierunku, łączącego aspekty przyrodnicze, techniczne oraz społeczne i ekonomiczne podkreślono już w pierwszych standardach opracowanych dla jednolitych studiów magisterskich [Chmielewski 2006, s. 16-27].

Już wówczas panowało przekonanie, że należy uzgodnić jedynie bazową część programu nauczania, pozostawiając uczelniom znaczną swobodę w kształtowaniu sylwetki absolwenta [*Stanowisko uczelni wyższych...* 2006, s. 136-142].

Obecne uwarunkowania prawne sprzyjają różnicowaniu oferty dydaktycznej i kształceniu o charakterze interdyscyplinarnym. Korzystny jest również klimat dla współpracy międzyuczelnianej (w tym międzynarodowej) i wymiany nauczycieli akademickich. Zachodzące przemiany otwierają nowe szanse i wyzwania przed kierunkiem *Gospodarka Przestrzenna*, dając większą możliwość dostosowania treści kształcenia do specjalizacji posiadanej kadry oraz oczekiwań rynku pracy.

1. Interdyscyplinarność praktyki w zakresie gospodarki przestrzennej wyznacznikiem modelu kształcenia na poziomie uniwersyteckim

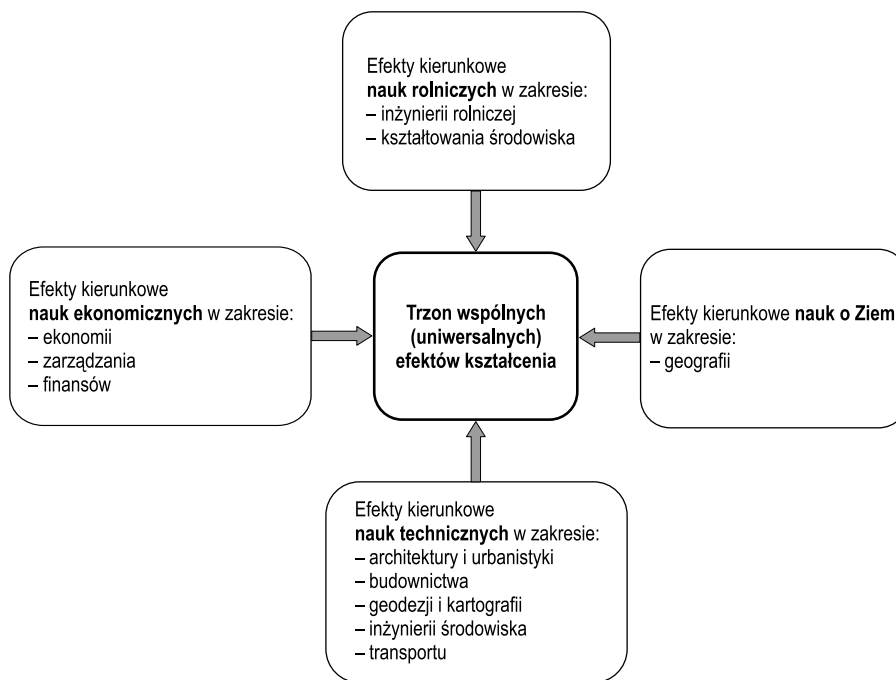
Funkcjonowanie kierunku studiów *Gospodarka Przestrzenna* w różnych typach uczelni ma pełne uzasadnienie w potrzebach praktyki (ryc. 1). Stojące przed praktyką zadania wymagają wiedzy z różnych dyscyplin nauki. Do ich kompleksowego rozwiązywania konieczne jest zatem odpowiednie współdziałanie rozumiejącego się wzajemnie zespołu specjalistów. Biorąc to pod uwagę można sformułować ważne wymagania, jakie spełniać muszą interdyscyplinarne zespoły pod względem posiadanej wiedzy i umiejętności. Są to tym samym warunki stawiane edukacji uniwersyteckiej na kierunku studiów *Gospodarka Przestrzenna*:

- 1) muszą pojawić się absolwenci o różnych specjalnościach adekwatnych do potrzeb gospodarki przestrzennej; to uzasadnia wskazywaną wyżej potrzebę prowadzenia kierunku w różnych typach uczelni;
- 2) specjalizacje powinny być wzajemnie komplementarne, tak aby pokrywały ważniejsze przynajmniej, aspekty gospodarowania przestrzenią;
- 3) programy kształcenia na kierunku *Gospodarka Przestrzenna* w danym typie uczelni powinny uwzględniać moduły pełnej wiedzy i umiejętności w danej specjalności determinowanej typem uczelni, ale również pakiety

podstawowej wiedzy ujawniającej specyfikę innych specjalności wymaganych praktyką gospodarki przestrzennej;

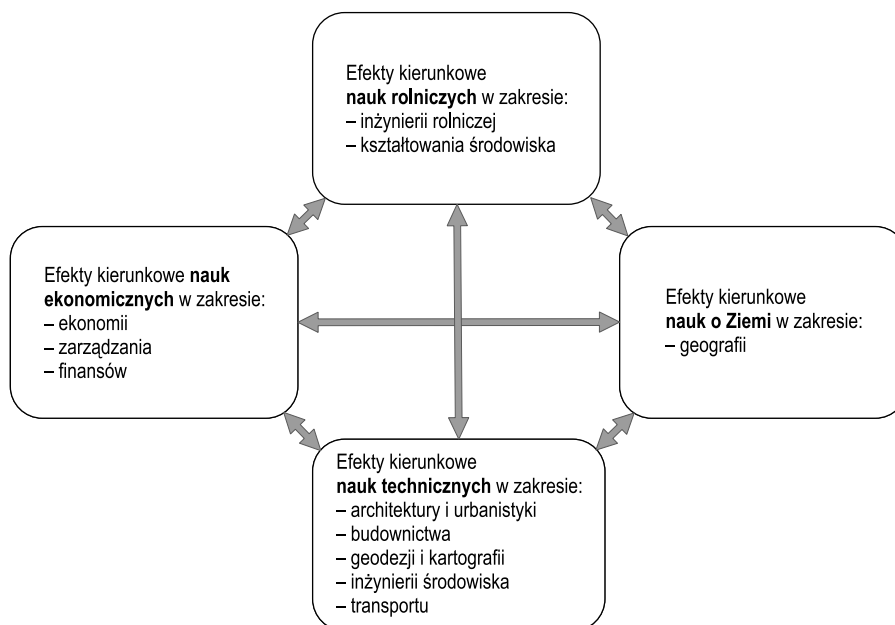
- 4) sylwetka zawodowa i naukowa absolwenta kierunku *Gospodarka Przestrzenna* w danym typie uczelni nie może być zatem tworzona z myślą o uwzględnieniu w zbliżonym zakresie wszystkich specjalności; absolwent danej uczelni musi być specjalistą w określonej dziedzinie, ale z jednoczesnymi umiejętnościami współpracy ze specjalistami innych dziedzin (co oznacza, że konieczne jest wyposażenie go w podstawową wiedzę innych specjalności).

Nietrudno zauważyć, że spełnienie powyższych warunków bezwzględnie wymaga współpracy uczelni prowadzących kierunek *Gospodarka Przestrzenna* (ryc. 2). Po pierwsze, uczelnie muszą uzgodnić pakiet wspólnych efektów, które są realizowane w każdej jednostce. Ta grupa efektów przesądza o wyposażeniu absolwenta każdej uczelni w uniwersalną wiedzę i umiejętności pozwalające na wzajemne rozumienie się we współpracy zawodo-

Ryc. 1. Gospodarka przestrzenna w zróżnicowanej strukturze efektów kierunkowych

Źródło: Opracowanie własne (ryc. 1, 2).

Ryc. 2. Konieczna współpraca uczelni prowadzących kierunek studiów *Gospodarka Przestrzenna*

wej. Po drugie, jeszcze ważniejsze, zespoły projektujące efekty kształcenia na kierunku *Gospodarka Przestrzenna* w danym typie uczelni powinny znać, a także powinny brać pod uwagę efekty innych uczelni. Jest to warunek konieczny do zachowania wspomianej komplementarności wiedzy i umiejętności absolwentów kierunku kończących studia na różnych typach uczelni.

2. Dominujący pakiet efektów kształcenia na kierunku *Gospodarka Przestrzenna* w uczelniach ekonomicznych i wydziałach ekonomicznych uniwersytetów

W uczelniach ujętych powyższym tytułem funkcjonuje w sumie kilkanaście specjalności kształcenia w ramach charakteryzowanego kierunku studiów. Wstępne analizy wskazują, że o specjalnościach – zapewne podobnie, jak w innych typach uczelni – przesądzają trzy przesłanki:

- specjalizacja naukowa podstawowej kadry dydaktycznej, w tym głównie samodzielnych pracowników nauki;
- specyfika wydziału, na której funkcjonuje kierunek;
- wyniki analizy miejscowych rynków pracy.

Biorąc pod uwagę oczekiwania praktyki względem absolwenta – ekonomisty – w zakresie gospodarki przestrzennej, a także zastanawiając się nad wartością dodaną ze strony tej grupy zawodowej do „zsumowanych” komplementarnych i interdyscyplinarnych sylwetek absolwentów wszystkich typów uczelni, można wskazać pewne uniwersalne, konieczne do posiadania pakiety wiedzy i umiejętności. Wraz z krótkim komentarzem i charakterystyką ujmują to zastawienia prezentowane w tab. 1 i 2.

Tabela 1

Konieczny zakres wiedzy absolwenta *Gospodarki Przestrzennej* w uczelni ekonomicznej, bez względu na ukończoną specjalność w ramach kierunku

Priorytetowe zakresy pogłębionej wiedzy	Charakterystyka
Teoria ekonomii	Dla omawianej grupy specjalistów wiedza w zakresie teorii ekonomii stanowi główną podstawę do realizacji ważnej potrzeby „uczenia się przez całe życie”. Różnorodność problemów praktyki wymagających rozwiązywania, a zwłaszcza ich ewolucja w czasie ku nowym, nieznanym wcześniej zagadnieniom, będzie z pewnością wymuszać permanentnie pojawiające się potrzeby zdobywania nowej wiedzy stosownie do nowych okoliczności. Dobra znajomość teorii ekonomii staje się kierunkowskazem w poszukiwaniu źródeł bardziej specjalistycznej wiedzy pozwalającej zrozumieć pojawiające się nowe zjawiska i procesy z zakresu gospodarki przestrzennej, a w dalszej kolejności wykorzystać tę wiedzę w praktyce zawodowej. Omawiane kwestie wiążą się z koniecznością kształtowania elastycznych sylwetek absolwenta. Powinien on zostać wyposażony w dostateczną wiedzę ogólną, umożliwiającą względnie łatwe uzupełnianie wiedzy specjalistycznej, stosownie do potrzeb, dyktowanych także ewentualną zmianą miejsca pracy.
Polityka rozwoju	Znajomość istoty, zasad, celów i instrumentów polityki rozwoju stanowi niewątpliwie warunek poznawania rodzajowych, bardziej wyspecjalizowanych polityk, jak polityka przestrzenna, polityka rozwoju regionalnego i lokalnego, polityka spójności, czy też polityka strukturalna. Każda z tych polityk może być ważnym obszarem zawodowej aktywności charakteryzowanych absolwentów.

Priorytetowe zakresy pogłębionej wiedzy	Charakterystyka
Podstawy zarządzania	Pogłębiona wiedza dotycząca zarówno zarządzania w biznesie, jak i zarządzania publicznego. W zespole współpracujących ze sobą specjalistów w zakresie gospodarki przestrzennej, to właśnie absolwent uczelni ekonomicznej powinien posiadać poszerzoną wiedzę w zakresie nauki o zarządzaniu. Po pierwsze, jej przydatność może się ujawniać w późniejszych potrzebach zawodowej współpracy zespołów projektujących kompleksowe zagospodarowanie danego obszaru ze służbami władz publicznych. Po drugie, również praca samych zespołów o interdyscyplinarnym charakterze wymaga odpowiedniej organizacji i koordynowania poczynań (zob. wskazywane umiejętności w tab. 2).
Podstawy finansów	Wiedza w zakresie finansów musi być wyraźnie ukierunkowana na finanse publiczne i analizy finansowe. Absolwent uczelni ekonomicznej musi zostać wyposażony w wiedzę tworzącą podstawy do kreowania umiejętności w zakresie prowadzenia kompleksowej oceny ekonomicznej gospodarowania przestrzenią. W szczególności dotyczy to ewaluacji projektów związanych z zagospodarowaniem przestrzennym określonych jednostek terytorialnych. Wyceny finansowe bezwzględnie muszą być zatem specjalnością absolwenta uczelni ekonomicznej kierunku <i>Gospodarka Przestrzenna</i> .

Źródło: Opracowanie własne (tab. 1, 2).

Tabela 2

Konieczny zakres umiejętności absolwenta *Gospodarki Przestrzennej* w uczelni ekonomicznej, bez względu na ukończoną specjalność w ramach kierunku

Priorytetowe zakresy pogłębionych umiejętności	Charakterystyka
Prognozy skutków ekonomicznych planów przestrzennych	Absolwent powinien potrafić przygotowywać kompleksowe prognozy skutków ekonomicznych planów przestrzennych. Dotyczy to znacznie szerszego zagadnienia, niż regulowane odpowiednimi przepisami, bezpośrednie skutki finansowe. Po pierwsze, ważne są również pośrednie skutki finansowe, będące następstwem szerszego łańcucha zdarzeń inicjowanych decyzjami planistycznymi i ich realizacją. Po drugie, pojawiają się pozafinansowe skutki ekonomiczne, jak np. trwałość realizowanej zabudowy, czy też funkcjonalność zespołów infrastruktury technicznej.

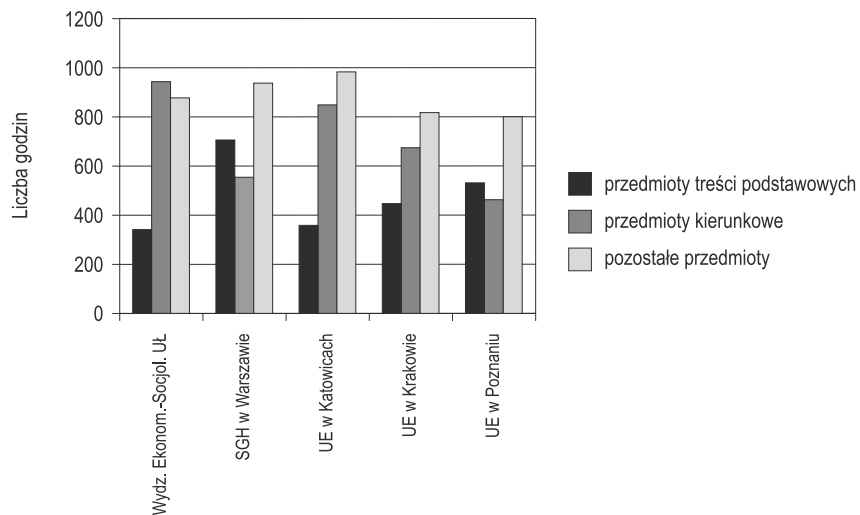
Wycena podstawowych elementów majątku trwałego	W realizacji zadań z zakresu zagospodarowania przestrzennego często pojawia się potrzeba wyceny podstawowych elementów majątku trwałego. Oficjalną wycenę – wymaganą odpowiednimi procedurami - przeprowadzają specjaliści posiadający uprawnienia w zakresie szacowania nieruchomości. Niemniej jednak każdy absolwent <i>Gospodarki Przestrzennej</i> uczelni ekonomicznej powinien co najmniej orientować się w elementach przeprowadzanego rachunku, a także dokonywać wstępnego szacowania.
Wycena zmian w wartościach nieruchomości	Jest to szczególnie przypadek powyżej rozważanej umiejętności, wydzielony jednak odrębnie ze względu na częstość pojawiania się problemu w procesie planistycznym zagospodarowania przestrzennego. Problem ten wiąże się zarówno z opłatą planistyczną, jak i koniecznymi rekompensatami związanymi ze spadkiem wartości nieruchomości w wyniku decyzji planistycznych. Pojawia się także w etapie realizacji ustaleń planu, w postaci np. renty adiacenckiej i koniecznej dla jej ustalenia wyceny zmian w wartościach nieruchomości.
Analizy ekonomiczne zagospodarowania terenu	Wskazywane wyżej prognozy skutków ekonomicznych, które w jakimś zakresie stają się elementami planu (zwłaszcza miejscowego), są na ogół uogólnionymi szacunkami, których jednym z celów jest uzasadnienie rozwiązań przyjętych w planie. Realizacja przedsięwzięć z zakresu zagospodarowania przestrzennego wymaga znacznie wnikliwszych analiz. W przedsięwzięciach bardziej złożonych, często najpierw odrębnie musi być przeprowadzana analiza dla poszczególnych projektów cząstkowych, a następnie dopiero analiza z uwzględnieniem wzajemnej ich interakcji.
Rachunek nakładów na inwestycje celu publicznego	Inwestycje celu publicznego nie mając charakteru komercyjnego, wymagają bardziej złożonych analiz ekonomicznych. W szczególności dotyczy to szacowania efektów, które najczęściej nie są możliwe do prostej finansowej wyceny. Między innymi konieczna jest znajomość jakościowych metod oceny.
Kierowanie zespołami ludzkimi	Absolwent powinien posiadać umiejętności do zorganizowania i nadzorowania interdyscyplinarnego zespołu realizującego zadania gospodarki przestrzennej, w tym planowania przestrzennego.

3. Analiza planów studiów i programów kształcenia realizowanych na kierunku *Gospodarka Przestrzenna* w uczelniach ekonomicznych i wydziałach ekonomicznych uniwersytetów

Efekty kształcenia, które omówiono we wcześniejszej części opracowania realizowane są w ramach różnych przedmiotów. Spośród uczelni o profilu ekonomicznym oraz ekonomicznych wydziałów uniwersytetów ogólnych prowadzących studia na kierunku *Gospodarka Przestrzenna* analizą zostaną objęte: Uniwersytety Ekonomiczne w Katowicach, Krakowie i Poznaniu, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie oraz Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny Uniwersytetu Łódzkiego. We wszystkich przypadkach oferowane są studia pierwszego i drugiego stopnia w trybie stacjonarnym i niestacjonarnym. W Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie oprócz studiów licencjackich pierwszego stopnia w roku akademickim 2011/12 uruchomiono studia o profilu inżynierskim.

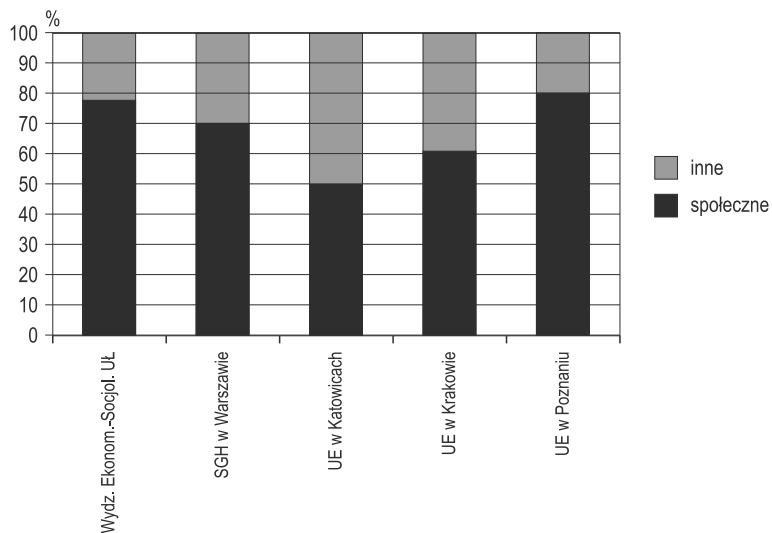
W planach studiów i programach kształcenia na kierunku *Gospodarka Przestrzenna* realizowanych w uczelniach ekonomicznych i na wydziałach ekonomicznych uniwersytetów widoczne jest znaczne zróżnicowanie. Różnice zaznaczają się zarówno w liczbie godzin, strukturze przedmiotów, jak również w udziale zajęć o charakterze teoretycznym i praktycznym. Ogólna liczba godzin na studiach stacjonarnych pierwszego stopnia (licencjackich i inżynierskich) waha się od 1804 do 2205, na studiach niestacjonarnych zawiera się w przedziale od 1080 do 2025 godzin. Na studiach drugiego stopnia stacjonarnych obowiązuje 990-1200 godzin, a na niestacjonarnych 513-990 godzin. Na wszystkich uczelniach studenci mają do wyboru od dwóch do pięciu specjalności. Największą liczbę specjalności oferuje Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny Uniwersytetu Łódzkiego.

We wszystkich uczelniach istotne znaczenie w strukturze programów nauczania mają przedmioty treści podstawowych. Na stacjonarnych studiach licencjackich godziny w ramach tych przedmiotów stanowią od 16,3% (UE w Katowicach) do 32,0% (SGH w Warszawie) – ryc. 3. W większości analizowanych uczelni wśród przedmiotów treści podstawowych widoczna jest wyraźna dominacja obszaru nauk społecznych, w tym zwłaszcza zagadnień ekonomicznych (głównie makro- i mikroekonomia, rachunkowość, finanse, zarządzanie, marketing i geografia społeczno-ekonomiczna). Na stacjonarnych studiach licencjackich przedmioty o profilu społecznym stanowią od 50% (UE

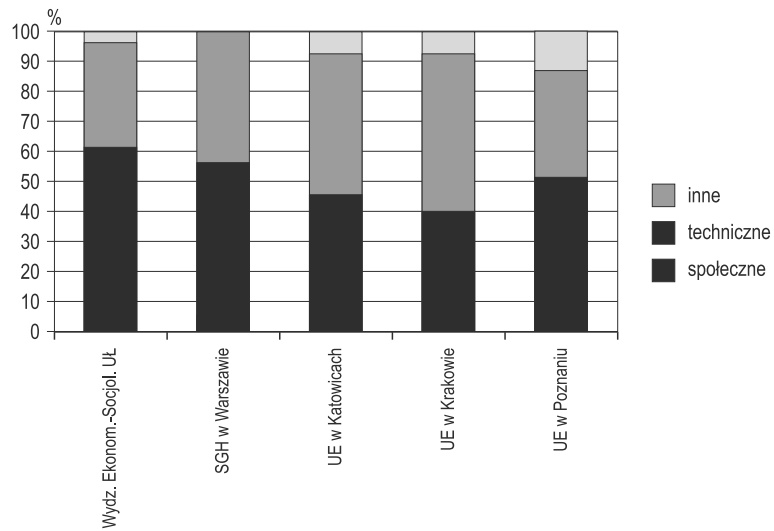

Ryc. 3. Struktura godzin w ramach ogółu przedmiotów na stacjonarnych studiach licencjackich

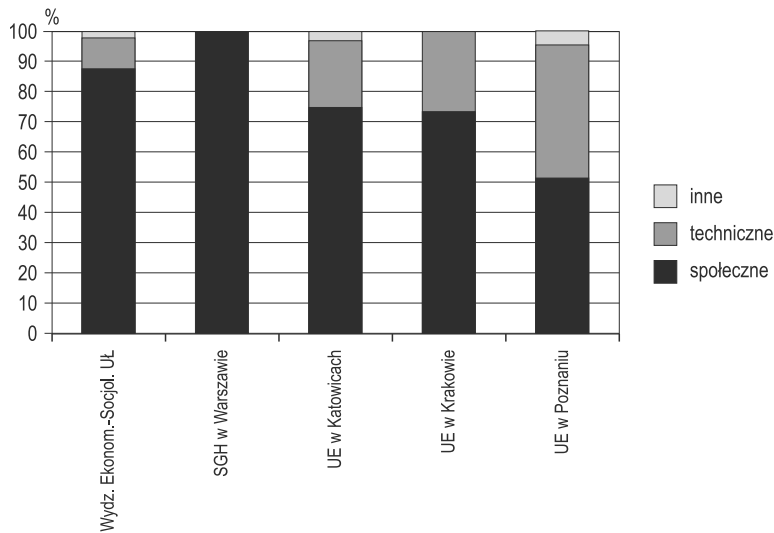
Źródło: Opracowanie własne na podstawie obowiązujących planów studiów (ryc. 3-7).

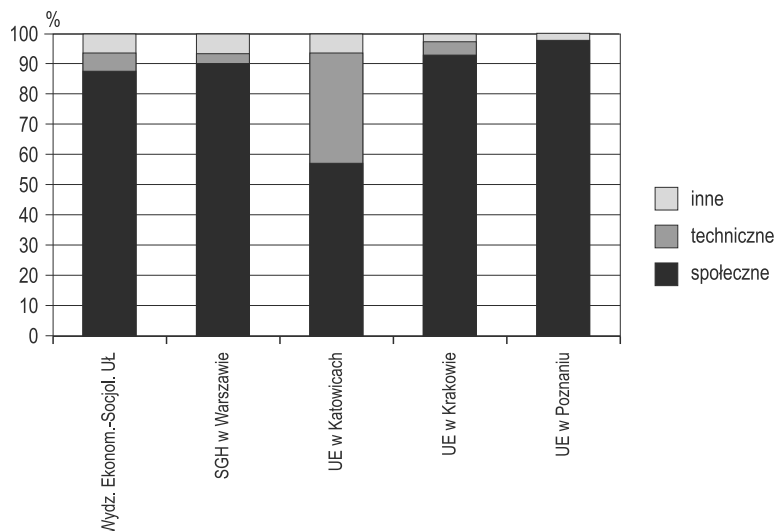
Ryc. 4. Struktura godzin w ramach przedmiotów treści podstawowych na stacjonarnych studiach licencjackich

Ryc. 5. Struktura godzin w ramach przedmiotów treści kierunkowych na stacjonarnych studiach licencjackich

Ryc. 6. Struktura godzin w ramach przedmiotów treści specjalnościowych na stacjonarnych studiach licencjackich

Ryc. 7. Struktura godzin w ramach przedmiotów na stacjonarnych studiach drugiego stopnia

w Katowicach) do 80% (UE w Poznaniu) ogółu godzin (ryc. 4), w tym 50-88% stanowią przedmioty ekonomiczne.

W grupie przedmiotów kierunkowych, treści związane z obszarem nauk społecznych wypełniają ok. połowy godzin. Na stacjonarnych studiach licencjackich godziny w ramach przedmiotów zaliczonych do społecznych stanowią 40-62% ogółu. Duże znaczenie w programach nauczania mają ponadto treści nauk technicznych (35-53% ogółu godzin) – ryc. 5. W grupie przedmiotów specjalnościowych przewaga treści społecznych zaznacza się najsilniej, przedmioty o takim profilu stanowią 74-100% godzin (ryc. 6).

Jeszcze silniej niż w przypadku studiów pierwszego stopnia (licencjackich) dominacja przedmiotów, które można zaliczyć do obszaru nauk społecznych ujawnia się w programie studiów drugiego stopnia. Na studiach stacjonarnych godziny w ramach przedmiotów społecznych stanowią 58-99% ogółu (ryc. 7), w tym 64-84% godzin zajmują przedmioty ekonomiczne.

Podsumowanie

Prowadzenie kierunku studiów *Gospodarka Przestrzenna* w różnych typach uczelni o zróżnicowanych strukturach programów kształcenia uzasadnione jest specyfiką kierunku przesądzaną głównie wymogami praktyki.

Niezwykle jednak ważną kwestią jest spójność wspomnianych programów kształcenia. Dlatego też duże nadzieje na dalszą poprawę spójności należy wiązać z podjętą dyskusją dydaktyczną prowadzoną w ramach Unii Uczelni na Rzecz Rozwoju Kierunku Studiów *Gospodarka Przestrzenna*.

Przeprowadzona analiza programów studiów wykazała, że kierunek *Gospodarka Przestrzenna* prowadzony przez badane uczelnie ekonomiczne oraz Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny Uniwersytetu Łódzkiego ma charakter interdyscyplinarnych studiów łączących treści trzech obszarów kształcenia: nauk społecznych, technicznych i przyrodniczych. Podkreślić jednak należy, że profil uczelni ma silny wpływ na strukturę przedmiotów, wśród których wyraźnie dominują zagadnienia społeczno-ekonomiczne.

Przeprowadzona analiza wydaje się prowadzić do wniosku, że postulowane w pierwszej części niniejszego opracowania priorytetowe zasoby wiedzy i umiejętności absolwenta uczelni ekonomicznej nie są powszechnie spełniane. Mając nawet świadomość, że przedstawione propozycje mogą mieć charakter dyskusyjny, to jednak konieczne wydaje się podjęcie pogłębionej dyskusji nad wewnętrznym „standardem” kształcenia absolwenta tego typu uczelni.

Literatura

- Chmielewski J. M., 2006, *Projekt standardów kształcenia na kierunku nauczania Gospodarka Przestrzenna*, [w:] *Teoria i praktyka w zakresie edukacji kadr dla gospodarki przestrzennej*, T. Kudłacz (red.). Biuletyn KPZK PAN, z. 224, Warszawa.
- Gaczek W.M., 2006, *Gospodarka przestrzenna jako kierunek kształcenia w uczelniach ekonomicznych*, [w:] *Teoria i praktyka...*, *op. cit.*
- Stanowisko uczelni wyższych w sprawie standardów kształcenia na kierunku gospodarka przestrzenna zaproponowanych przez MEN*, 2006, [w:] *Teoria i praktyka...*, *op. cit.*
- Szymła Z., 2010, *Doświadczenia i problemy związane z kształceniem na kierunku Gospodarka Przestrzenna w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie*, [w:] *Poprawa jakości i efektywności planowania i zarządzania rozwojem w administracji publicznej. Wyzwania wobec kształcenia na kierunku Gospodarka Przestrzenna*, T. Kudłacz, T. Markowski (red.). Biuletyn KPZK PAN, z. 244, Warszawa.
- Zipser T., 2006, *Teoria i praktyka w zakresie edukacji kadr dla gospodarki przestrzennej*, [w:] *Teoria i praktyka...*, *op. cit.*